

REFLEXIONS ENTORN D'UNA BIBLIOTECA PRIVADA

Magda Mirabet i Cucala

Refer la història del llibre des de totes les perspectives, tant des del punt de vista de l'edició com del consum, tant des del punt de vista dels aspectes tècnics de la producció impresa com dels aspectes sociològics referits als autors, editors i lectors, ha estat objectiu dels historiadors. Comptem en l'actualitat amb importants obres que tracten el llibre en les seves diferents vessants. Així els estudis d'Henri-Jean Martin (1) i l'obra col·lectiva encapçalada per François Furet (2) pel que fa a França, els treballs referits als regnes hispànics de Maxime Chevalier (3) i de Philippe Berger (4), i pel que fa a Catalunya els estudis d'Enric Moreu-Rey sobre sociologia del llibre a Barcelona (5), el de Xavier Burgos i Manuel Peña (6) sobre l'edició barcelonina al segle XVIII, el de Roger Aliè (7) analitzant una biblioteca privada també del segle XVIII o la comunicació presentada per Ma. Àngels Serrano (8) sobre el consum bibliogràfic de la noblesa lleidatana.

En aquesta comunicació, confeccionada a partir d'un inventari ric i suficientment detallat d'una biblioteca particular, la de Pere de Ribes Boxados i de Granollachs, des del 1702 marquès d'Alfarràs (9), ens proposem plantejar la utilitat però també els problemes metodològics que comporta l'anàlisi d'aquest tipus de documentació notarial cara a la determinació, no solament del nivell cultural, gustos i afeccions literaris, sinó també de l'activitat dels posseïdors de la biblioteca, de la seva posició i de les seves expectatives de promoció i ascensió social, puix cal no oblidar que el llibre ha estat, i segueix essent, un instrument destinat a

- 1.- MARTIN, Henri-Jean. *Livre, pouvoir et société à Paris au XVIIIème. siècle (1598-1701)*. Genève, 1969.
- 2.- FURET, François. *Livre et société dans la France du XVIIIème. siècle*. Paris-La Haye, 1965.
- 3.- CHEVALIER, Maxime. *Lectura y lectores en la España de los siglos XVI y XVII*. Madrid, 1976.
- 4.- BERGER, Philippe. *Libro y lectura en la Valencia del Renacimiento*. Valencia, 1987.
- 5.- MOREU-REY, Enric. "Sociologia del llibre a Barcelona al segle XVIII. La quantitat d'obres de les biblioteques particulars". *Estudis històrics i documents dels Arxius de Protocols* núm. 8. Barcelona, 1980, pp. 275-304.
- 6.- BURGOS, Xavier, PEÑA, Manuel. "Imprenta y negocio del libro en la Barcelona del siglo XVIII. La casa Piferrer". *Manuscrits* núm. 6. Desembre 1987.
- 7.- ALIÉ, Roger. *Juan Pablo Canals, un ilustrado catalán del siglo XVIII*. Tesi de llicenciatura inèdita, Barcelona, 1971.
- 8.- SERRANO I FLO, Ma. Àngels. "Nobleza y cultura en la Lérida del siglo XVIII". *Actes del I Congrés d'Història Moderna de Catalunya*. Barcelona, 1984.
- 9.- FLUVIA I ESCORÇA, Armand de. "Títulos nobiliarios concedidos a familias catalanas". *Documentos y Estudios* núm. 16. Barcelona, 1966, pp. 7-56.

transmetre aquells coneixements que esdevenen imprescindibles per assolir una determinada posició en l'escala social i per al desplegament de determinades activitats professionals. No en va, com afirma Henri-Jean Martin (10), el nucli essencial dels grans lectors parisins durant el segle XVII es reclutava en el si del clergat i l'advocacia, alhora que posseir una biblioteca era per a un burgès que aspirava a adquirir un ofici públic, un mitjà per afirmar la seva posició social.

En aquest treball ens referirem en tot moment a la cultura "savante", és a dir, a la cultura d'èlit, clarament diferenciada a l'Edat Moderna de la cultura popular, tant pels seus continguts com pels mitjans de difusió.

La tria d'aquest inventari datat l'any 1759 (11) i reproduït el 1768 (12) respon a la riquesa del seu contingut bibliogràfic (amb gairebé 1500 títols ressenyats) que permet tant posar a prova la metodologia desenvolupada per l'estudi d'inventaris de biblioteques, com donar una àmplia visió de l'evolució dels gustos, interessos i mentalitat dels seus posseïdors, puix el seu volum indica que hi ha hagut una continuïtat en l'interès bibliòfil de la família en el decurs de diverses generacions.

Caracterització de l'inventari: consideracions metodològiques

Com hem dit, l'inventari de Pere de Ribes Boxados i de Granollachs, marquès d'Alfarràs, datat el 1757, es reproduïx íntegrament, sense variacions, en l'inventari realitzat pel mateix notari, Joan Alzina i Cabanes, a la mort del seu fill Jeroni nou anys després, el 1768.

El fet que sigui el mateix notari l'autor de tots dos inventaris, l'escassa seqüència temporal transcorreguda entre un i altre, la seva coincidència, tant pel que fa al seu contingut com a l'ordre en què es relacionen els llibres, i la consideració de l'extens volum de llibres enumerats, ens poden permetre, com a hipòtesi, posar en dubte la inexistència de noves incorporacions i pensar, més aviat, que el segon inventari no fou realitzat in situ sinó en el despatx del propi notari, que es limità a transcriure la relació de llibres continguda en el primer, amb la intencionalitat d'estalviar-se bona part de la feina. Sigui com sigui, les noves adquisicions, si hi foren, resten desconegudes per a nosaltres i aquesta és una greu dificultat per copsar l'assimilació o l'interès de la família per la renovació intel·lectual i cultural que suposà la introducció al nostre país de la filosofia de les llums i del pensament il·lustrat.

L'inventari conté 1479 títols, acompanyats del nom de l'autor i/o traductor, amb indicació de la llengua en què estan escrits -català, castellà, italià, francès, portuguès i llatí- el seu tamany -en fol, en quart o en octau-. Així mateix, s'especifica quins tenen enquadernació francesa, s'assenyala el nombre de volums corresponents a cada títol i si els llibres hi són duplicats. La informació és, doncs, força explícita, tot i que manquen dues dades importants: la data i la ciutat d'edició que, si les coneguéssim, ens permetrien aproximar-nos a la data d'adquisició dels llibres i a les vies d'aprovisionament emprades, atès l'elevat nombre de llibres estrangers de què disposaven, tal com queda reflectit a la taula núm. 1.

Les propostes metodològiques que ens ofereixen els diversos historiadors per al tractament d'aquest tipus de fonts es centren en la classificació dels llibres en funció de la seva temàtica, mitjançant criteris no unificats determinats per la necessitat d'ordenar el material bibliogràfic que tenim entre mans, i la seva posterior anàlisi i interpretació.

10.- MARTIN, op. cit. p. 435.

11.- A.N.B. Joan Olzina i Cabanes. Inventaris 1759-1761. Fol. 39 i ss.

12.- A.N.B. Joan Olzina i Cabanes. Inventaris 1768-1770. Fol. 15 i ss.

La classificació es fa a partir del coneixement del títol del llibre i de la trajectòria de l'autor. Si bé resulta obvi que cal ordenar el material per poder-lo analitzar, ens trobem amb algunes dificultats a l'hora d'establir els criteris de classificació perquè, d'una banda, l'enunciat dels llibres apareix, molt sovint, incomplet en els inventaris i, d'altra banda, sobretot pel que fa a autors d'ordre menor, desconeguts per a nosaltres, s'incorre fàcilment en el risc de classificar malament alguns llibres o bé en el d'obrir un calaix de sastre per als inclassificables o dubtosos on inquirir-hi aquella part de les obres que presenten majors dificultats de classificació.

En el nostre cas, per superar la primera de les dificultats esmentades, ens hem servit del *Manual del librero Hispano Americano* d'Antonio Palau i Dulcet (13) i del *Catalogue Général des livres imprimés de la Bibliothèque Nationale de Paris* (14). Un i altre ens han permès completar algun dels títols i amb l'ajut de les seves anotacions hem pogut decidir-nos a classificar els llibres amb major seguretat. La seva consulta ha resultat també útil per aproximar-nos a la data d'edició dels llibres i, per tant, de la seva adquisició. L'ús de l'obra de Sempere i Guarinos *Ensayo de una biblioteca española de los mejores escritores del reinado de Carlos III* (15) ha estat d'una operativitat menor, compte tingut de les dates primerenques dels nostres inventaris.

Amb tot, resta encara un bon nombre de llibres de dubtosa classificació, handicap que només podrà subsanar l'àmplia erudició de l'historiador i la consulta directa dels propis llibres, en els casos en què això sigui factible.

Aquesta comunicació no es proposa, doncs, una anàlisi exhaustiva dels quasi 1500 llibres de què es compon l'inventari, sinó traçar les grans línies que emmarquen els gustos, interessos i objectius dels posseïdors de la biblioteca, tant en funció de les temàtiques que han despertat major interès, avaluable per la quantitat de volums que les aborden, com en funció de la tria dels autors, a través dels quals podem copsar les influències ideològiques i culturals de la família.

Anàlisi lingüística

La taula núm. 1 mostra la distribució dels llibres inventariats segons la llengua en què estan escrits. Podem observar-hi un predomini dels llibres escrits en llengua castellana, amb el 30% sobre el total, seguits de prop pels escrits en italià, amb el 28%, i en francès, el 21%. Aquests darrers, sumats, representen el 50% del total.

Per als posseïdors de la biblioteca, la barrera idiomàtica no representava cap obstacle que els impedís l'accés a la cultura i coneixements produïts en altres àrees lingüístiques, ja que, segons es desprèn de l'inventari, feren tot el possible per conèixer en profunditat les llengües més properes, l'italià i el francès, i disposaren de canals per al proveïment de llibres editats en aquests regnes.

A la taula s'observa també la regressió del llatí com a llengua de transmissió de cultura, perquè el percentatge de llibres escrits en aquesta llengua és notablement inferior, el 16%.

L'altra dada significativa és l'escassa presència de llibres escrits en català, fet que confirma el predomini del castellà com a llengua d'expressió de la cultura erudita entre les élites del Principat. Les obres escrites en català resten limitades a pocs llibres d'espiritualitat, com *l'Exercici d*

13.- Barcelona-Oxford, 1949-1977. 18 vols.

14.- París. 1924-1981. 231 vols.

15.- Madrid, 1785-1789. 6 vols.

Cristià o la *Vida de Santa Eulàlia*, i d'altres que fan referència a la història de la Corona d'Aragó i als furs i privilegis del Principat. Així hi trobem la *Crònica* de Ramon Muntaner, les *Conquestes i històries dels Reis d'Aragó i Comtes de Barcelona*, de l'historiador i cavaller Pere Tomic, la *Crònica Universal del Principat de Catalunya* de Jeroni Pujadas, el *Sumari, índex o epitome dels... títols i honors de Catalunya...* del jurista Andreu Bosc i les constitucions dels anys 1647 i 1702. Pel que fa a la literatura únicament les obres d'Ausias March i l'*Harmonia del Parnàs* de Vicenç Garcia.

Anàlisi temàtica

En relació als temes, i tenint en compte les consideracions abans esmentades, hem classificat aquella part de les obres que menys dubtes oferien respecte al seu contingut. El total de llibres classificats és de 1206 -el 81,5% sobre el total-. La classificació ve expressada a la taula núm. 2.

La diversitat de matèries mostra una àmplia gamma d'inquietuds intel·lectuals. No obstant això, hi ha tres grans blocs temàtics, els formats pels llibres de teologia, religió i moral, la història i els tractats de política i la literatura que dominen àmpliament les preferències de lectura de la família, perquè tots tres constitueixen gairebé el 75% dels llibres classificats. A aquests grans blocs dedicarem, preferentment, la nostra atenció.

Teologia, religió, moral

Les línies mestres del pensament religiós de la família arrenquen de dues fonts no del tot coincidents ni presents amb la mateixa intensitat: d'una banda el pensament de Sant Agustí, i de l'altra, el jesuïtisme i les directrius emanades de Trento.

El pensament teològic de Sant Agustí està representat per les seves obres cabdals: les *Confessions*, en versió castellana i francesa, la *Ciutat de Déu* i els *Sol·liloquis*.

El corrent agustinian segueix essent present a través de Ramon Llull, representat per un genèric "obres" i en *De imitatione Chisti* de Thomas Kempis, que apareix triplicat. També les obres de Fray Luis de León i les de Fray Luis de Granada, representat amb la *Introducción al símbolo de la fe* i amb dos títols genèrics que recullen les "seves obres espirituals", així com la *Mística Ciudad de Dios*, també duplicat, de Sor Maria Agreda, podem incloure-les dintre d'aquest corrent de pensament.

El jesuïtisme està representat per tres versions, degudes a diferents autors, de la vida de Sant Ignasi de Loiola, per unes Constitucions de la Campanya de Jesús i unes altres del Col·legi de Cordelles de Barcelona, que ells regentaven, i per tres llibres de diferents autors sobre els exercicis de Sant Ignasi. La figura de Bossuet, també jesuïta, és present amb diverses obres: *Politique tirée des propres paroles de l'Écriture Sainte*, dedicada al Delfí quan n'era el seu preceptor, la *Histoire des variations des églises protestantes* i la *Doctrine de l'Église Catholique*, aquest darrer duplicat, amb els que combaté les idees reformistes.

El Pare Escobar amb els seus *Casos de conciencia*, juntament amb les obres de 75 autors més, al costat dels noms dels quals s'especifica la seva condició de membres de la Companyia, avalen la forta influència jesuïtica.

Amb el segle XVIII s'incorpora a la biblioteca la figura de Gregori Maians i Siscar amb la seva obra *Espejo moral*.

A través de la biblioteca es poden seguir els grans esdeveniments de la història eclesial, des del cisma d'orient fins al d'occident, des del triomf de la fe catòlica front a l'Islam, passant per una història de les creuades, fins a una història del luteranisme i una altra del calvinisme escrites en francès, així com diverses històries genèriques de l'Església.

Destaquen també entre les obres les vides de sants, els tractats de moral, els llibres de sermons i d'oficis, els devocionaris, novenaris i llibres de pregàries i meditacions, així com els tractats sobre la confessió o les preparacions per a una bona mort i, en el terreny del dogma, la defensa de la Immaculada.

Història, política, economia

La biblioteca reflecteix un gran interès pels esdeveniments històrics, sobretot els que fan referència a l'antiguitat greco-romana i els episodis històrics ocorreguts en un passat molt recent, de manera que alguns dels llibres adquireixen la forma de cròniques d'actualitat.

Interessa conèixer el passat de la Monarquia Hispànica, de la Corona d'Aragó i de Catalunya, els esdeveniments ocorreguts en països propers com França, Anglaterra o les repúbliques italianes, però també la història de pobles allunyats com la Xina, el Japó, l'Índia, Egipte o Etiòpia.

A través de la biblioteca es poden seguir els esdeveniments històrics que han commogut Europa: les revolucions angleses, les guerres civils franceses, la guerra de Successió a la corona espanyola o alguns dels grans tractats internacionals: Westfalia, Nimega, Ryswick o Utrecht.

L'antiguitat és un punt de referència ineludible. Així la biblioteca conté les obres dels historiadors grecs Xenofont i Polibi i les dels romans Corneli Nepos, Titus Livi, Tàcit i Caius Suetoni. Juli Cèsar hi és present amb les seves obres les *Vectigals* i *Comentaris*, en versió llatina i italiana.

A més d'aquestes obres de primera mà, la biblioteca compta amb nombrosos tractats sobre la història antiga, des d'una genèrica *Histoire Ancienne* de Rollin, que apareix duplicada, o la *Histoire romaine* de Dardenie, fins als tractats sobre la vida i els fets dels emperadors Trajà, Marc Aureli, Constantí i Teodosi i una *Historia imperial desde Julio César hasta Maximiliano*, de Pedro Mexiak, passant per uns *Discursos políticos de la historia romana* de Giovanni Camatzi traduïts al castellà per Diego Bravo de Villasante, les històries de les guerres civils de Roma i les biografies de Marc Antoni i Cleopatra.

La biblioteca compta també amb una bona mostra d'històries universals: un *Compendio Storico Universale* fins l'any 1594 de Nicolo Doglino, escrit en italià, una *Historia Universalis* "que conté los fets pagans y sagrats tant en pau com en guerra fins lo any 1656" o la *Histoire Universelle* de Bossuet.

Pel que fa a Catalunya i la Corona d'Aragó, a més de les obres ja ressenyades escrites en català, trobem la *Crònica* de Bernat Desclot, traduïda al castellà, els *Anales de Aragón* de Zurita, Argensola, Blasco i Zayas, una història de Jaume I de Bernardino Gómez Miedes, la *Expedición de los catalanes contra los turcos y los griegos* de Francisco de Moncada, que apareix duplicat, i la *Historia de Mallorca* de Juan Dameto i Vicente Mut.

Respecte a la Corona de Castella i la Monarquia Hispànica ressenyem, en primer lloc, les cròniques de diferents reis: la d'Alfons VII de Prudencio Sandoval, la de Joan II "impresa por mandato del Rey D. Carlos son Besnet", la d'Enric IV d'Enríquez del Castillo, la de Carles V també de Prudencio Sandoval i la de Carles II de D. Jaume de Cortada.

La biblioteca compta amb set històries generals d'Espanya de diferents autors, entre elles la del P. Mariana. Tanmateix, a través dels llibres que tracten d'aspectes concrets de la seva història, podem conèixer aquells episodis que han despertat un major interès: la Reconquesta i, de manera especial, la conquesta de Granada, la unió de Castella i Portugal, la revolta flamenca, la història de Nàpols i les revoltes napolitana i siciliana del 1647, la revolta i repressió de Messina dels anys 1674-78 i la guerra de Successió. Hi ha, en canvi, certa despreocupació per les colònies americanes perquè només comptem tres llibres dedicats a la seva his-

tòria: la *Historia de Nueva España* d'Antoni Zonis, la *Crónica de la conquista de Méjico* i una *Historia del Perú* de les què no consta l'autor.

Quant a les biografies la biblioteca compta amb obres referides a les figures del Gran Capità, Alberoni i Joan de Austria.

França ocupa el primer lloc entre la bibliografia historiogràfica de països estrangers, amb les biografies de les reines regents Caterina de Mèdicis i Anna d'Austria, els ministres Richelieu, Mazarino i Colbert, que inclou un estudi comparat dels dos primers, i les dels monarques Lluís XIII i Lluís XIV. Entre els esdeveniments destaquen els relats sobre les guerres civils, el setge de Dunkerque i el setge de la Rochelle, en el context de les guerres de religió.

Pel que fa a Anglaterra, les biografies de Maria Estuard, Malborough i Jordi I, així com les revolucions de 1640 i 1688, una història de l'últim Parlament i l'escrit de Robert Walpole *Rapport du Comité secret, nommé par la Chambre basse du Parlement de la Grande Bretagne, pour faire l'examen des lois et papiers qui roulent sur les négociation de la dernière paix et du traité de commerce*, editat l'any 1715.

Hi ha també tres històries de Portugal, dues d'Itàlia, així com diverses històries de les repúbliques vèneta i genovesa i una altra sobre el Milà dels Sforza.

Amb la distància geogràfica disminueix l'interès històric. Tanmateix, la biblioteca compta amb les històries de Carles VII, Gustau Adolf i Carles XII de Suècia, les memòries de Caterina I de Rússia, una història de Bohèmia, una de Xipre, una de Malta i una altra de Dalmàcia.

L'imperi otomà, la seva organització i la lluita entre la creu i la mitja lluna en territori europeu està àmpliament representada amb vuit llibres de diferents autors que es complementen amb altres cinc llibres que tracten de l'Hongria recentment conquerida.

Fora de l'àmbit europeu la Xina té la major presència amb cinc volums de diferents autors que tracten de la seva història, Egipte hi és amb la *Narración del gobierno de Egipto*, versió castellana de l'obra de Bossuet, el Japó amb *Ambassades vers les emperors du Japon*, l'Índia amb la *Historia* del P. Josep de Acosta, jesuïta, i Etiòpia amb una *Relation Historique d'Etiopie Occidentale* del P. Cavatsi.

Aquest interès pels esdeveniments històrics es complementa amb una seixantena de tractats sobre el que podríem anomenar teoria política, la fonamentació de la qual recolza en el pensament aristotèlic expressat en la *Política* en el tractat de Figliucci *La politica secondo Aristotele* i en els *Discorsi politici di Fabio Albergato nei quali viene reprobata la dottrina politica di Gl. Bodino e difesa quella di Aristotele*.

La teoria de l'estat està representada amb les obres *Difesa di Stato e Giustizia*, anònima, el tractat de Botero *Della ragione di Stato*, editat l'any 1590, el de Comin Ventura *Consigliere di Stato* o l'obra de Giovanni Battista Mucci *La sicurita del trono, prima parte delle politiche, con le qualle s'impungano i documenti di Nicolo Macchiavelli*, editat el 1679, i el de Franchetta *Idea del libro di governi di stato e di guerra*. Baltasar Castiglione és present amb les seves obres *Statista regnante* i *Il cortigiano*.

Hi ha d'altres tractats que aborden l'estudi comparat de les diverses formes de govern. Així l'obra de Boccalino *Pierre de touche politique tirée du mont Parnasse où il est traité du gouvernement des principales monarchies du monde*, en la seva versió italiana, editada el 1615, i la versió francesa del 1626, o el de Sansovino *Del governo di regni e delle repubbliche antiche e moderne*, editat el 1567.

Les relacions internacionals són objecte de tractats com el de Jean de Parivel *Abregé d'histoire de ce siècle de fer fait vers la fin de 1563 à Leyden autenant les misères et calamités des derniers temps du roi des romains Ferdinand IV*, les *Oeuvres mêlées* de Sir William Temple, editat 1671, que conté, entre altres, una recerca de l'origen i la naturalesa del govern o unes consider-

cions generals sobre l'estat de l'imperi, Suècia, Dinamarca, Espanya, Holanda i Flandes en relació a Anglaterra, el llibre de Botero *Le relationi universali, con relationi di Spagne, del Stato de la Chiesa e di Savoia*, editat el 1622 o el recull de cartes sobre els afers dels temps, el *Tableau de l'Europe* de Puget de la Serre, els *Intérêts des princes de l'Europe*, el *Magazin des événements* o *l'Europe dans un état de crise*, aquests darrers anònims.

Referits a la Monarquia Hispànica hi trobem únicament quatre obres: la *Calidad del Principado de Cataluña, inclinación de sus habitantes y su gobierno* de Francisco de Gilabert, editat el 1616, la Representación al rey Felipe V de D. Miguel de Zavala, la *Política española* de Alexandro Aguado i la *Política Indiana* de Solórzano Pereira.

Finalment, ressenyar també els consells dirigits als prínceps: *Bonus princeps* d'Esprenger o el *Tratado de república y politico christiano para reyes y príncipes y para los que en el gobierno tienen sus veces*, de Juan de Santa María, editat el 1619.

En aquest capítol podem incloure-hi també els pocs tractats d'economia que conté la biblioteca, entre els quals destaca l'obra de Narcís Feliu de la Penya *El Fènix de Cataluña*, tres obres més de caràcter utilitari: *Tarif général de toutes les monnaies*, *Avis aux négociateurs sur les plans de Portage* o la *Real Compañia de Comercio para las islas de Santo Domingo, en virtud del decreto de 4 de mayo de 1755*.

Literatura

També en el terreny literari, els punts de referència es remunten a l'antiguitat clàssica, que juntament amb els humanistes italians del renaixement i els literats del segle d'or espanyol, forneixen el contingut fonamental de la biblioteca.

Entre els grecs destaquen les epopeies d'Homer, amb cinc volums que recullen genèricament les seves obres i altres dos dedicats específicament a la *Iliada* i l'*Odissea* i les faules d'Esop.

Entre els llibres llatins d'època republicana trobem la poesia de Catul amb els seus *Epigrammes* i *Poesies* i la prosa de Ciceró, amb les *Epístoles familiars*. Saltant a l'època imperial trobem la poesia de Virgili, amb quatre obres genèriques i dues edicions de l'*Eneida*, les obres d'Horaci, la *Metamorfosi* i les *Epístoles* d'Ovidi, la *Farsàlia* de Lucano, la *Tebaida* de Publi Papini Estanci, així com els *Epigrammes* i *Sàtires* del poeta espanyol Marcial. Pel que fa a la prosa les *Metamorfosis* o *l'Ase d'or* d'Apuleu i les *Sàtires* de Juvenal.

No falten a la biblioteca les obres de les figures clau del Renaixement italià, Patriarca i Bocaccio. El primer amb els seus *Sonets* i *Cançons* i l'obra de caràcter moralitzant *De remediis utriusque fortunae*; el segon amb el relat en prosa *Fiammeta*, el *Decameron* i la *Genealogia degli dei*, inspirada en la mitologia clàssica.

Seguint amb la literatura italiana trobem Torquato Tasso amb *Aminta* i el seu gran poema èpic *Gerusalemme liberata*, Giambattista Guarini amb el *Pastor fido* i Alessandro Tassoni, ja dintre la literatura barroca, amb *La Secchia rapita*.

La biblioteca compta també amb llibres d'altres escriptors italians d'importància menor, com la *Giustina* de Morone, *Gli scherzi geniali* de Loredano, *Il Colloandro* de Marini i l'*Almerinda* de Lucca Assarino.

El *Quijote*, l'*Arcadia* i la *Dorotea* de Lope de Vega, les obres de Garcilaso, l'*Araucana* d'Ercilla, les obres de Pérez de Montalbán i de Tirso de Molina, *El Lazarillo de Tormes*, *La pícara Justina* de Francisco Ubeda, les *Comedias* de Calderón, les obres de Quevedo i les de Góngora, la *Vida de Marcos Obregón* de Vicente Espinel, les obres de Maria de Zayas, Saa vedra i Fajardo, Antonio Solís i l'*Agudeza y arte de ingenio* i el *Criticón* de Gracián constitueixen una bona representació de la literatura del segle d'or espanyol.

La literatura catalana gaudeix d'una minça presència amb la poesia d'Ausias March, i l'*Harmonia del Parnàs* de Vicenç Garcia, ja esmentades.

També escasseja la literatura francesa, i més encara la britànica. Dintre de la primera comptem amb *Les aventures de Télémaque* de Fénelon, la *Tragédie d'Essex* de Corneille, el *Chevalier délibéré* d'Olivier de la Marche, el *Polissandre* de Gombreville, els *Accidents héroïques* de Boisrobert i l'*Henriade* de Voltaire. Entre els britànics únicament amb l'*Argenis*, escrita el 1612 per l'escriptor escocès en llengua llatina John Barclay i les *Agudezas* d'Owen, traduïdes al castellà per Francisco de la Torre el 1674.

Altres temàtiques

En el terreny de la filologia cal destacar la presència dels treballs d'Elio Antonio Nebrija i de Lorenzo Valla amb la seva *Elegantiarum linguae*. Aquest apartat compta amb nombrosos llibres de gramàtica i ortografia, diccionaris i vocabularis italians, francesos, portuguesos, grecs i llatins, que demostren clarament la voluntat o la necessitat dels posseïdors de la biblioteca de conèixer altres llengües, fet que queda palesat també amb la varietat idiomàtica dels títols inventariats a la que ens hem referit.

D'altra banda, l'interès per la història universal, ja analitzat, es veu reforçat amb una abundant bibliografia referida a viatges i costums dels diferents pobles. Així la biblioteca conté llibres que relaten viatges a les Índies Orientals i a les Occidentals i a llocs tan exòtics com el Congo, Tartària o Ceilà. Les geografies i atles de les diverses parts del món completen aquest interès i curiositat per conèixer el món en tota la seva vastitud.

La biblioteca compta amb un bloc temàtic no menyspreable dedicat a les arts marcials en els seus diferents components: disciplina militar, organització de l'exèrcit romà, filosofia de la guerra, regles de la infanteria i la cavalleria, tractats sobre artilleria, així com una abundant literatura referent a la construcció de fortificacions, incloses les tècniques d'enginyeria militar desenvolupades pel francès Vauban.

Possiblement l'apartat dedicat a les matemàtiques estigui lligat a aquest interès militar. Euclides és el punt de referència obligat, sigui amb els seus *Elementa*, que apareix quintuplicat, o amb adaptacions i comentaris d'altres autors, entre els que destaquen, per la seva reiteració, els del jesuïta P. Zaragoza.

Pel que fa a les ciències naturals, Aristòtil compta amb una forta presència, acompanyat de les obres de Fioravanti i del jesuïta Kircher.

En medicina destaquen les aportacions d'Hipòcrates i Galè, juntament amb l'obra d'Arnau de Vilanova *Tesoro de pobres con un regimiento de sanidad*, editada, el 1540, un recull de remeis de Mme. Fouquet i alguns tractats sobre el flagell de la pesta.

En el domini de l'arquitectura, força desatès, la biblioteca compta amb les obres de Vitruvi i Alberti, i en l'artístic amb les descripcions del tresor de Chartres i de l'Escorial i un tractat sobre la pintura de Durer.

Pel que fa al dret, amb una minça representació, ressenyem les *Institucions* de Justinià i algunes obres destinades a comentar-les, les constitucions de Catalunya i l'obra de Gravina *De origine Juris Civilis*.

Els llibres dedicats a màgia i alquímia es reduceixen a uns pocs volums sobre les profecies de Nostradamus, un *Thesoro alchímistico* de J. Marini, un *Antidotum melancolia*, anònim, l'*Oráculo de la Europa, consultado por los príncipes de ella, sobre los negocios presentes políticos y militares*, traduït per J. Lorenzo de Arenas i alguns tractats més sobre màgia i geomància.

Conclusió

Aquest periple per la biblioteca del marquès d'Alfarràs ens permet avaluar tant el nivell cultural de la família i la influència dels diferents corrents de pensament, com delimitar les branques del saber que han despertat la seva curiositat intel·lectual, la qual cosa s'haurà de relacionar amb les activitats que es proposaren o dugueren a terme.

Remarquem, en primer lloc, l'interès primordial per aquelles matèries que avui anomenem humanitats, front a les ciències naturals i exactes.

La religiositat, entesa com la pràctica i escrupolositat en el compliment de les obligacions respecte a la divinitat i l'acurada comprensió dels seus misteris, en uns segles de divisió i trasbalsament religiós davant els quals s'opta per l'aprofundiment en el coneixement i assimilació de l'ortodòxia catòlica, ocupa el primer pla de les seves inquietuds intel·lectuals.

La història antiga i recent, passant per alt el període medieval, juntament amb els tractats de política en els què es discuteix la fonamentació del poder i del seu exercici, combinats amb els llibres dedicats a la guerra, es presenten com el segon centre d'interès. La importància concedida a aquesta temàtica ens permet suposar que l'actuació política i/o militar fou una activitat fonamental de la família en el decurs del temps i, segurament, el mecanisme utilitzat per a la seva ascensió social fins a l'obtenció del marquesat. És possible deduir també una vinculació, de moment difícil de precisar, amb les possessions de la monarquia hispànica a Itàlia: així ho fa pensar la gran proporció de llibres dedicats a la seva història i cultura i el coneixement de la seva llengua.

Més enllà de la funció utilitària que els llibres poden tenir cara a la clarificació d'idees per obtenir la salvació, o a l'adquisició dels coneixements necessaris per al desenvolupament de determinades activitats polítiques, els llibres de literatura, per la varietat, qualitat i importància dels autors i obres escollits, posen de manifest el nivell cultural de la família, la seva predilecció per les lletres i la seva sensibilitat estètica.

El coneixement dels clàssics, la preocupació filològica, el reconeixement de la vastitud i diversitat del món i també les dates d'edició dels llibres connecten amb una mentalitat renaixentista, sobre la què s'hi han incorporat les aportacions del segle XVII en el terreny de la política, la literatura i en la configuració religiosa europea.

Sobre aquestes bases s'encaixa el pensament il·lustrat, encara que aquest es mostra molt tímidament amb algunes aportacions, com la de Gregori Maians o la de Voltaire, i amb una proporció menor de llibres editats durant el segle XVIII. Amb tot, la data relativament primerenca del primer inventari, i la manca de noves informacions en el segon, impedeixen copsar amb precisió l'evolució intel·lectual dels marquesos i treure conclusions definitives en aquest sentit.

TAULA N° 1. Distribució del total de llibres inventariats segons la llengua en què estan escrits.

<i>Llengua</i>	<i>n° de llibres</i>	<i>%</i>
Castellà	449	30,4 %
Italià	416	28,2 %
Francès	318	21,5 %
Llatí	241	16,3 %
Català	16	1,0 %
Portuguès	3	0,2 %
Dubtosos	36	2,4 %
	<hr/>	<hr/>
	1.479	100

TAULA N° 2. Classificació dels llibres per matèries

<i>Matèries</i>	<i>n° de llibres</i>	<i>%</i>
Teologia, religió, moral	406	33,6 %
Història, política, economia	342	28,5 %
Literatura	150	12,4 %
Filologia, gramàtica, diccionaris	61	5,1 %
Viatges, geografia, etnografia	58	4,9 %
Arquitectura militar, arts marcial	36	3,0 %
Matemàtiques	35	2,8 %
Ciències naturals	29	2,4 %
Tractats sobre noblesa	27	2,2 %
Medicina	16	1,3 %
Arquitectura civil. Art	13	1,0 %
Dret	11	0,9 %
Màgia, alquímia	11	0,9 %
Nàutica	11	0,9 %
	<hr/>	<hr/>
	1.206	100